

# 25 let ve službách občanů: Ombudsman slaví výročí

9.1.2025 - | Kancelář veřejného ochránce práv

## Zrození ombudsmana

Poptávka po ombudsmanovi se objevovala už od roku 1992. Zákon o veřejném ochránci práv se ale podařilo prosadit až v roce 1999. *„Institut ombudsmana byl předmětem velkého politického boje. Dlouho se diskutovalo o tom, jaké by vlastně měl mít pravomoci. Posléze samozřejmě vyvstala zásadní otázka – která osobnost jako první funkci ombudsmana zaštití,“* vzpomíná současný ombudsman Stanislav Křeček, který se ještě jako poslanec jednání o vzniku ombudsmana účastnil.

Původně existenci ombudsmana nepodporoval ani Otakar Motejl, který se nakonec stal historicky prvním ombudsmanem. *„Televize odvysílala debatu, v níž pět lidí, včetně Otakara Motejla, odporovalo poslankyni a zastánkyni myšlenky ombudsmana Petře Buzkové. Tehdy jsem to i já vnímal jako spornou otázku. Dnes si myslím, že ombudsman je jednoduše standardní součástí demokratického právního státu, jednou ze záruk práv občanů. Zasloužil by si zakotvení v Ústavě, jako v některých jiných zemích,“* říká Vít Alexander Schorm, dnešní zástupce ombudsmana.

## Z odpůrce veřejným ochráncem

Dějiny ombudsmanova působení v České republice se začaly psát 18. 12. 2000, kdy Otakar Motejl složil slib do rukou tehdejšího předsedy Poslanecké sněmovny Václava Klause. Stanislav Křeček jeho zvolení velmi vítal: *„Otakar Motejl již za minulého režimu prokázal, že se nebojí být ochráncem práv všech. Znovu to potvrdil i ve své nové veřejné funkci.“*

Podobný názor na prvního ombudsmana má i Vít Alexander Schorm: *„Bylo naprosto ideální, že se funkce ujal jako první právě Otakar Motejl. Přistoupil k ní totiž nesmírně uvážlivě, s noblesou a velkým přehledem. Dokázal zúročit své kontakty s mnoha významnými lidmi té doby. Jako někdejšímu obhájci disidentů a předsedovi federálního i českého Nejvyššího soudu se mu ve veřejném prostoru dostávalo velkého respektu. Přispěly k tomu určitě i pochybnosti, které sám o zřízení ombudsmana zpočátku měl. Ideální volbou totiž často bývá spíše ten, kdo si funkci nevytvářel pro sebe.“*

## Sídlo pod Špilberkem

I když vláda původně plánovala úřad ombudsmana v Praze, nakonec vyhrálo Brno jako centrum justice. Nejprve se ombudsman provizorně usídlil v prostorách po zkrachovalé Bance Moravia v Jezuitské ulici. Místa zde však nebylo nazbyt, a tak se stalo, že zaměstnanci dočasně pracovali i v místnosti, která dříve sloužila jako trezor.

Už v létě 2001 se ale veřejný ochránce práv přestěhoval na úpatí kopce Špilberk. Trvalým útočištěm se mu stalo bývalé sídlo Okresního výboru KSČ Brno-venkov na ulici Údolní. Stará budova tak dostala zcela nový obsah.

## Agenda košatí

Zpočátku se ombudsman soustřeďoval výhradně na ochranu občanů před státní byrokracií. Napravoval chyby úřadů, řešil stížnosti. *„Ochránce jsem v Česku první vůbec. A je to velké*

*dobrodružství. Denně objevujeme krtiny a bažiny na místech, kde včera ještě nebyly, zjišťujeme, co a jak, kam můžeme a kam ne,\** bilancoval na konci roku 2001 Otakar Motejl.

Dnes už je činnost ombudsmana pevně ukotvena a stížnosti dávno nejsou jedinou položkou na seznamu jeho úkolů. Ombudsmanovy pravomoci se rozrostly do mnoha oblastí.

Zabývá se problematikou diskriminace. Dohlíží na podmínky na místech, kde žijí osoby omezené na svobodě – zdaleka to nejsou jen věznice, ale také třeba školská zařízení s ústavní a ochrannou výchovou, domovy pro seniory či osoby se zdravotním postižením nebo psychiatrické nemocnice. Sleduje zajištění i vyhoštění cizinců, práva osob se zdravotním postižením a volný pohyb občanů Evropské unie.

S rozšířením odpovědnosti se změnily i metody práce. Ochránce provádí výzkumy, připravuje doporučení, iniciuje změny, vzdělává.

### **Ochranný maják v právním moři**

*„Institut ombudsmana v Česku je již zavedená instituce, ochranný maják českého právního prostředí, který se těší důvěře občanů. Z průzkumů veřejného mínění posledních let vyplývá, že ombudsmanovi důvěřuje více než polovina populace podobně jako třeba Ústavnímu soudu. Tento trend dokládá i skutečnost, že každý rok se na Kancelář obrací několik tisíc občanů. Myšlenka o zrušení funkce veřejného ochránce práv, která občas v médiích probleskne, tak zcela postrádá smysl. Ve vzduchu jsou naopak opět nové výzvy,“* shrnuje Stanislav Křeček.

### **Výzvy na obzoru**

A co ombudsman vyhlíží v tomto roce? Velké změny by měla přinést novela zákona o veřejném ochránci práv, která byla předložena ke schválení Poslanecké sněmovně. Novela by měla zakotvit vznik nezávislé instituce zaměřené na prosazování lidských práv (NHRI) a zřídit dětského ombudsmana. Mandát NHRI by měl v Česku vykonávat právě ombudsman a při Kanceláři veřejného ochránce práv se předpokládá také fungování ochránce práv dětí.

**Sledujte naše stránky a sociální sítě, ať vám neunikne žádné z našich narozeninových překvapení.**

\* Z rozhovoru Zkusme se mít rádi uveřejněném v časopise Receptář na každý den 12/2021

- Historie úřadu ombudsmana

[https://www.ochrance.cz/aktualne/25\\_let\\_ve\\_sluzbach\\_obcanu\\_ombudsman\\_slavi\\_vyroci](https://www.ochrance.cz/aktualne/25_let_ve_sluzbach_obcanu_ombudsman_slavi_vyroci)